«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 2 yanvar (Cümə axşamı günü) tarixli 77-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Pəncşənbə, 29 rəbiüləvvəl sənə 1337.
2 kanuni-sani sənə 1919.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Məhəlli-idarə:
Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir.

Abunə şəraiti:
Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir.
Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Müttəfiqlər Kubanda

Sevastopol təriqi [yolu] ilə Yekaterinodara xəbər verirlər ki, Kubanda olan Müttəfiq dövlət nümayəndələri Kuban əhvali-siyasiyyəsi [siyasi vəziyyəti] ilə dürüst aşina olmuşlardır. Qeyri-rəsmi adamlardan alınan xəbərlər Müttəfiqlərə böyük təsir bağışlamışdır. Müttəfiqlər Kuban Radasının siyasətindən və əhvalın həqiqətindən xəbərdar olduqda, Könüllü ordu nəzdindəki Ərkani-hərb müşavirəsi [Hərbi qərargah məclisi] üzvlərinə bir qədər soyuq nəzərlə baxmağa başlamışdır.

Bundan əlavə, ordu başında olan dairələrlə də ehtiyatkaranə davranmaqdadırlar. Müttəfiqlər Könüllü orduya texnika cəhətdən müavinət [köməklik] göstərəcəklərdir. Lakin Könüllü ordunun öz nüfuzu ilə siyasi təsiratının güclənməsindən saqınacaqlardır.

Lehistanda

Nauen teleqraf acentəliyi xəbər verir ki, Lvovda Leh (Polşa) Hökuməti təşkil edildikdən sonra Lehistanda dörd müxtəlif hökumət mövcuddur:

1 - Lvovda köhnə Lehistan Hökuməti;
2 - Pilsudski başda olmaq üzrə Varşava Hökuməti;
3 - Lyublində sosial-revolusioner hökuməti;
4 - Krakovda Polşa Təsviyyə Komitəsi.

Türkiyə Parlamanı

Vüzəra Şurası [Nazirlər Kabineti] hələliyə Türkiyə Parlamanının buraxılmasını qərara almışdır.

Amerika donanmasının artırılması

Bəhriyyə İşləri katibi Daniels öz illik hesabında donanmanın beynəlmiləl polisəsi vəzifəsini və dənizləri mühafizə etmək işlərini aparmaqdan ötrü artırılmasını məsləhət görür. Daniels İngiltərə donanmasının müvafiqətkarlığından [razılığından] bəhs edib deyir ki, Amerika Hökuməti ən dövlətli bir hökumət və müharibə zamanı həmidan az mütəzərrir [zərər çəkmiş] olduğuna görə, sülh-ümumini [ümumdünya sülhünü] mühafizə etməkdən ötrü donanma məxaricini [xərclərini] öz öhdəsinə almalıdır. Daniels İngiltərə donanmasının Amerika əsgərlərini nəql etməkdən ötrü hazır olduğunu tərif etmişdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

* Parisdən verilən məlumata görə, Londrada Müttəfiqlər gələcək Sülh Konfransı məramnaməsini hazırlamaq üçün müşavirələr tərtib etməkdədirlər. Hələlik Etilaf düvəli-müəzzəması [Antanta blokunun böyük dövlətləri] iştirak edir. Ondan sonra başqa müttəfiqlər də konqreda iştiraka cəlb ediləcəklər. Qəti məsələdən ötrü Vilsonun vürudu [gəlişi] gözlənir.

* Sülh Konqresi möhtəməl [ehtimal edilən] vaxtdan əvvəl iniqad edəcəkdir [baş tutacaqdır]. İngiltərə heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] bütün xidmətçiləri ilə bərabər 450-500 nəfərədək olacaqdır.

* "Havas" acentəliyinin Parisdən verdiyi məlumata görə, Parlamanın Sosialistlər fraksiyası heyəti Fransa Rəisi-Vükəlası [Baş Naziri] Klemansoya müraciətən, Sülh Konqresində fəhlələrə xüsusi yer verilmək üçün lazımi tədabir ittixaz edilməsini [tədbirlər görülməsini] və Beynəlmiləl Sosialist Konqresi dəvətinə [çağırılmasına] izin verilməsini xahiş etmişdir. Klemanso cavab vermişdir ki, işbu məsələni başqa müttəfiqlərlə bərabər həll etməlidir.

* Kanuni-əvvəlin əvailində [dekabrın əvvəllərində] Braziliya sülh heyəti konqreyə gedəcəkdir.

Mütarikənin [atəşkəsin] uzadılması

Berlindən Amsterdama verilən xəbərlərə görə, Erzberqer izhar etmişdir [bildirmişdir] ki, fransızlar mütarikə müddətini uzatma məsələsini müzakirə etməkdən ötrü Almaniya komandanlığına müraciətlə vəkillər təyin edilməsi tələbində bulunmuşdur. Bu məsələ Trirdə bu ayın 12 və ya 13-ündə müzakirə ediləcəkdir.

KİM NƏYİN FİKRİNDƏ İMİŞ?

Bizi Rusiyaya "bitişdirmək" istəyən "Yedinaya Rossiya" qəzetəsi general Tomsonun bu axırkı intibahnaməsindən [bəyanatından] və generalın bilxassə özündən çox narazıdır. Şəhərimizdəki Rus Milli Komitəsinin naşiri-əfkarı [fikirlərini yayan orqan] və Azərbaycan azadlığının düşməni olan bu qəzetə, Rəisi-Vüzəra [Baş Nazir] Fətəli xanın deklarasiyasını və bu deklarasiya bəd'ində [ardınca] general Tomson tərəfindən sadir olan [elan edilən] intibahnaməni tənqid edərək deyir ki:

"Bu necə işdir? Fətəli xan deyir ki, Azərbaycan Hökuməti Azərbaycan dövlətinin istiqlalını gözünün bəbəyi kimi mühafizə və müdafiə edəcəkdir. General Tomson dəxi əmr verir ki, Azərbaycan daxilində Fətəli xan hökumətindən başqa ayrı hökumət ola bilməz və bu hökumətə ingilis komandası tərəfindən hər dürlü müzahirət [yardım] göstəriləcəkdir. Belə neyçün?

Deməli, ingilis komandası başında olan şəxs Azərbaycanın Rusiyadan ayrılıb da müstəqil bir hökumət olduğuna razımı olur? Bəs, ingilislər Rusiyanı təzədən diriltmək istəyirdilər?!" deyə şikayətdə bulunur.

"Yedinaya Rossiya"dan başqa "həqiqi eserlər"in məşhur "Znamya truda"sı, fəhlə "tərəfdarlarının" "İskra"sı, Erməni Milli Komitəsinin "Naşe vremya"sı, "qəhrəman" daşnakların "Vperyod" adındakı küçə vərəqəsi, hətta müsəlman pulu ilə çıxan "Kaspi" qəzetəsi dəxi bu mətləb xüsusunda ağız-ağıza verib biri şikayət edir, biri söyür, biri ağlayır, biri ahnalə çəkir, biri qarğış edir. Amma, axırda hamısı öz-özlərinə təsəlli verib deyirlər ki: inşallah ki, bu iş "недоразумение"dir [anlaşılmazlıq olmuşdur]! Yəni, ingilis komandası başında duran general Tomson səhv edibdir və səhvini başa salsaq, tez düzələr!

Şübhəsizdir ki, insaniyyət və azadlıq düşməni olan bu qəzetələrin bu cürə danışıqları səlamət bir ağılın kəraməti sayəsində hasil olmayıb da, büxl [paxıllıq] və həsəd hissiyati-zəmiməsinin [bədxah hisslərinin] daşıbcoşmasından nəşət edən [irəli gələn] sərsəri sözlərdir. Dilənçilərinə qədər mədəniyyət sahibi olan bir millətin generalı o qədər oldu ki, dediyi sözlərin haqq və səhv olduğunu anlamadımı? Və bu sözlərin vaxt və mövqeyini dərk etmədimi?

Boş və bica [yersiz] təsəllidir!

General Tomson nə eylədiyinin və nə danışdığının mənasını, əlbəttə, çox gözəl bilir və əgər generalın hərəkatı [hərəkətləri] və buyurduğu sözlər azadlıq düşmənlərinin meyil və arzusuna təvafüq etməyirsə [uyğun gəlməyirsə], ondan aşkardır ki, general Tomson azadlıq düşmənlərinin meyil və arzularına şərik deyildir.

Hələ "Kaspi" qəzetəsinin xüsusi bir təsəllisi var. Deyir ki, general Tomsonun Azərbaycanı ancaq Azərbaycan Hökumətinə tapşırması və bu hökumətə kömək vəd etməsi Azərbaycan istiqlalının ingilislər tərəfindən təsdiqi əmrinə [faktına] dəlil deyildir.

Lakin, bizcə "Kaspi"nin bu xüsusi təsəllisi dəxi düşmənlərimiz üçün həqiqi təsəlli olacaq mahiyyətdə bir şey deyildir. Çünki əvvəla, şübhə yoxdur ki, general Tomsonun bu intibahnaməsinə Amerika və Fransadan ibarət olan sair Müttəfiqlər nümayəndələri dəxi şərikdirlər və saniyən [ikinci olaraq] ingilis generalının sözü, necə ki məbuslarımız [millətvəkillərimiz] dəxi təsdiq etdilər, ingilis camaatının sözüdür. Bundan ötrü ki, general Tomsonu Azərbaycana göndərən, ona məmuriyyət verən, ona etibar və etimad edən ingilis camaatı olubdur və bir də generalın eylədiklərini və dediklərini London bilib də təsvib [təsdiq] etməsə, onu burada saxlamaz, əvəz eylər. Nahaq yerə düşmənlərimiz general Tomsonu Londona şikayət edəcəklər, deyə təhdid edirlər! Hərçənd ki, şikayət etsələr heç yaman olmaz: özlərinin əbəs yerə qara-qışqırıq salan olduqlarını, qaraçılıqlarını və bununla belə düşməni-insaniyyət və ədüvvi-hürriyyət [insanlıq və azadlıq düşməni] olduqlarını general Tomsona bildirdikləri kimi, Londona dəxi bildirməklə, bəlkə birkərəlik canımızı qurtararlar.

General Tomsonun hərəkatı mübtədi [ibtidai] məktəb şagirdlərinin belə anlayacağı dərəcədə aşkar və aydın bir işdir.

General Qafqaza varid olub [gəlib] həqiqəti-haldan bizzat və bileyn [şəxsən və öz gözü ilə görərək] xəbərdar oldu. Gördü ki, Azərbaycan torpağı Azərbaycan türkləri ilə məskun bir yerdir. Bu türklərin nizamsevən, asayişə riayət edən, ülüvvi-cənab [alicənab] bir irq olduğunu müşahidə etdi. Türk-Azərbaycan torpağında bir xeyli erməni ünsürlərinin də yaşadığını gördü. Şübhəsiz ermənilərin də nə gunə [nə cür] xasiyyət sahibi bir millət olduğunu da anladı. Ondan əlavə, burada sabiq Rusiya padşahlığından qalmış bir qədər də rus olduğunu gördü. Bu ruslardan da bir parasının çürük istibdad fikirli "millət-pərəst" və bir paralarının da yalançı "hürriyyətpərəst" və "fəhlədost" olduqlarını sezdi. Bavücudiin [bununla birgə], arada söz olmasın deyə, Hökumətimizə təklif etdi ki, hökumət içində ruslara və ermənilərə dəxi yer verilsin. Zatən, Hökumətimiz və Parlamanımız bu hökuməti-müctəmiə [birləşmiş hökumət] fikrini əvvəldən özü meydana atmışdı. Odur ki, Hökumətimiz heyətində ruslara da, ermənilərə də hərəsinə üç vəzirlik [nazirlik] yeri verildi. Ermənilər bu vəzirlik yerlərini "kamali-fəxr" ["böyük bir qürur"] ilə rədd etdilər. Ruslardan da "Yedinaya Rossiya" çadırına mənsub olmayanlardan iki nəfəri gəldi, amma Rus Milli Komitəsi təklifimizi qəbul etmədi. Biz də ki, daha yalvarmayacayıq. General Tomson dəxi rus və erməni millətçilərinin bu yersiz naz və qəmzələrindən və nalayiq hərəkətlərindən xoşnud olmadığını bildirib, yeni Hökumətimizi təsdiq etdi. Vəssalam!

"Yedinaya Rossiya" bizdən və general Tomsondan incidiyi kimi, Hökumətimiz içində vəzirliyi qəbul edən Protasov və Lizqar cənablarından daha artıq incikdir. Deyir, necə ola bilər ki, Azərbaycan Hökumətinin istiqlalına rus adamları razı olub da, hələ gedib vəzirlik də etsinlər?

Deməli, Rus Milli Komitəsi Hökumətimiz içinə vəzir göndərsəymiş, həman vəzir Azərbaycan əhalisinin ehtiyacat və məişət işlərini kənara atıb ancaq Azərbaycanı Rusiyaya "bitişdirmək" politikasına məşğul olacaqmış. Bundan belə görünür ki, erməni vəzirləri də Azərbaycanı Ermənistana bitişdirəcəklərmiş. Ancaq bu politikanın yeridilə bilməyəcəyini görüb də təklifimizi rədd edib, özümüzdən küsübdürlər.

Bəs elə isə yaxşı edibdirlər ki, küsübdürlər. Axıradək küsmüş qalsalar daha gözəl iş görmüş olarlar. Çünki Azərbaycan vəzirləri rus olsun, erməni olsun, yalnız Azərbaycana və Azərbaycanın ehtiyacatına qulluq etməlidirlər və illa [yoxsa] "başqa fikirlər"lə gəlmiş olan vəzirləri biz bir gün də içimizdə saxlamarıq!

Hacıbəyli Üzeyir

PARLAMAN ƏTRAFINDA

İdarəyə məktub

-I-

Möhtərəm müdir!

"Azərbaycan"ın 76-cı nömrəsində "Lənkəran faciəsi" ünvanlı məqalənizdə Lənkərandakı vətəndaşlarımızın düçar olduqları fəlakətə haqqı ilə həmdərdlik etmiş, ifayi-vəzifeyi-həmiyyət olmaq [vətən və millət təəssübü çəkmək vəzifəsini yerinə yetirmək] üzrə Parlaman əzalarının [üzvlərinin] bu məsələ haqqında bu vaxta qədər səs çıxarmadıqları üçün günahkar olduqların[ı] məqami-müaxizədə [töhmət mənasında] söyləmiş, bilxassə [xüsusilə] Lənkəran nümayəndəsin[i] günahlı çıxarmışsınız.

Kəndinizin də etiraf eylədiyinizə görə, bu vaxta qədər qarşımızı kəsən mümaniət [maneə], ancaq Tomsonun Azərbaycan Hökuməti haqqındakı bəyannaməsindən sonra qalxmışdır. Böylə ikən Parlaman əzaların[ın] ümumən və Lənkəran nümayəndəsinin də xüsusən bir söz söyləməmək günahkarlığı[nı] müaxizə üçün bir qaç gün möhlət vermək münasib olardı zənn edəriz.

Kəndi vətəninin deyil, Azərbaycan vətəni-ümumisinin bir cüzi-layənfəki [ayrılmaz parçası] olan Lənkəran məsələsi isə Lənkəran nümayəndəsi tərəfindən dəfələrlə Hökumət hüzurunda Parlaman rəyasəti ilə fraksiya daxilində mövzui-bəhs olunmuş [gündəmə gətirilmiş], bu xüsusda rəsmi və ələni [açıq-aşkar] bir təşəbbüsdə bulunmaq isə siyasətən daha münasib bir zamana qədər təcil edilmişdi [təxirə salınmışdı].

Lənkəran məbusu
Hacı Mirzə Səlim Axundzadə

İdarədən: Lənkəran məsələsinin və bu məsələ qarşısındakı mümaniətlərin [maneələrin] xüsusunda Tomsonun intibahnaməsindən qabaq Parlaman kürsüsündən ələnən [açıqca] danışılaydı, mənfəətdən başqa bir zərər olmazdı. Biz ki, bu məsələnin Parlamanda açılacağı intizarındayıq.

-II-

Müdiri-möhtərəm!

"Azərbaycan" qəzetəsinin 74-cü nömrəsində "Əhrar" fraksiyasının çıxışı xüsusunda verilən məlumat həqiqətə müğayirdir [ziddir]. Guya, mən demiş olam ki, "Əhrar" fraksiyası, bəyannaməsini öz vaxtında oxumaqdan qəflət edibdir və guya, bir qədər müzakirədən sonra, mənə bəyannaməni oxumaq izni verilibdir. Həqiqət isə böylədir: "Əhrar" fraksiyası Məclisi-Məbusan güşadından [açılışından] sonra təşkil olunubdur. Deməli, firqələr tərəfindən bəyannamələr oxunanda, fraksiyamız dünyaya gəlməmişdi və gəlmədiyi surətdə "qəflət" də edə bilməzdi.

Bəyannamə xüsusunda isə fraksiyamızın qərarı böylə idi ki, yeni təşkil olunmuş Kabinəyə izhari-etimad etmək [etimad göstərmək] münasibətilə bəyannamə də oxunsun. Çünki fraksiya, Cümhuriyyəti idarə etmək xüsusunda öz fikrini söyləməmiş, Hökumətə izhari-etimad edəmməzdi. Bu barədə mən çıxışımdan qabaq həm Sədr cənablarını və həm bir neçə firqələrin liderlərini görmüşdüm. Sədr əfəndi əvvəlcə riza verməyirdi. Mən də ona söylədim ki, bizim fraksiyamız da, başqa firqələr kimi, idarə xüsusunda öz nöqteyi-nəzərini bəyan etməzsə, etimadını da elan edəmməyəcəkdir. Sədr cənabları mənə cavab verməyib, sükut ixtiyar etdi. Natiqlər sırasında növbət mənə gəlib yetişdi. Mən bəyannaməni oxumağa başladım. Sədr cənabları məni dayandırdısa da, məbuslar yerbəyerdən oxumaq təklifini etdi. Mən də bircə kəlmə söz belə deməyib, Sədr izni ilə bəyannaməni oxumağa davam etdim.

Abdulla bəy Əfəndizadə

GÜRCÜ-ERMƏNİ MÜHARİBƏSİ

Gürcüstan ərkani-hərbindən [hərbi qərargahından]

Şüləver dairəsində vaqe olan müsadimədə [toqquşmada] düşmənin iki pulemyotu bizim əlimizə keçmişdir.

Şüləverin alınması

Azərbaycan Hökuməti nəzdində olan Gürcüstan siyasi nümayəndəsi, Tiflisdən böylə bir rəsmi teleqraf almışdır: Dekabrın 28-də bizim əsgərlərimiz Şüləveri işğal etmişlərdir. Bütün gün bizim əsgərlərimiz 4 top, bir neçə pulemyot qənimət alıb, yeddi zabit və 106 nəfər əsgər əsir tutmuşlardır. Məğlub olmuş düşmən qaçmağa üz qoyub əsgərlərimiz tərəfindən təqib edilməkdədir.

Sadaxlının alınması

Bakıda olan Gürcüstanın siyasi nümayəndəsinin aldığı xəbərlər görə, gürcü əsgərləri Sadaxlını işğal edib, müharibə ilə irəli hərəkət etməkdədirlər.

Təkzib

* Azərbaycan Hökuməti nəzdində olan Gürcüstan siyasi nümayəndəsinin məlumat şöbəsi xəbər verir ki, gürcü-erməni müharibəsinin qurtarması haqqında dəvəran edən [gəzən] şayiələr və qəzetə xəbərləri əsilsizdir.

* Yenə həman məlumat şöbəsi Gürcüstan Hökumətinə verdiyi sualına cavab almışdır ki, "Znamya truda" qəzetəsinin erməni əsgərləri tərəfindən qənaimi-hərbiyyə [hərbi qənimət] almaları xüsusunda yazdığı xəbərlər əsilsizdir.

Dağıstan Hökumətinin Gürcüstan və Ermənistan hökumətlərinə notası

Dağıstan Hökumətinin Xariciyyə naziri vəzifəsini ifa edən Kotsev müharibənin dayandırılması haqqında Gürcüstan və Ermənistan hökumətlərinə böylə bir nota göndərmişdir:

"Bolşevizm mübarizəsində xunalud olan [qana batan] Qafqaziyanın Dağıstan əhalisi Gürcüstan və Ermənistan hökumətləri arasında sərhəd məsələsindən ötrü başlanan qanlı müharibəni kamali-təəssüflə [böyük bir təəssüflə] eşitmişlər. Cahan müharibəsi dayandırılıb, aləmi-bəşəriyyət təzə həyata başladığı bir zamanda Dağıstan Hökuməti iki millət arasında başlanan müharibənin bir onlar üçün deyil, bəlkə qonşu hökumətlərin müqəddəratı üçün fəlakətli olduğunu görür. Qafqaziyanın iki mütəşəkkil və demokratik cümhuriyyətləri arasında daxili mübahisələrin silah gücü ilə həll edilməsi, Qafqaziyada müstəqil hökumətlər təşkilini bütün cahan və Avropa nəzərində ləkələyir. Gürcüstan və Ermənistan hökumətləri nəinki bir tək özlərinin, bəlkə bizim də istiqlalımız əleyhinə silah qaldırmış olurlar. Bütün Qafqaziya millətləri üçün mədəni müvəffəqiyyət, məhəbbət və xoşbəxtlik arzusunda olan Qafqaziya Dağıstan əhalisi öz hökumətləri dili ilə Gürcüstan və Ermənistan millətləri arasındakı qardaş öldürücü müharibənin dayandırılmasını təkidlə xahiş edir.

Müharibə hərəkatının tezliklə dayandırılmasını arzu edən Hökumətim tərəfindən mütarikə əqd edilməsi qəsdi [atəşkəs bağlanması məqsədi] ilə Gürcüstan və Ermənistan hökumətləri arasında vasitəçilik vəzifəsini ifa etmək təklifini edirəm."

QƏZETƏLƏRDƏN

İsveç kralının taxtından əl çəkəcəyi ehtimalı

Stokholmdan verilən məlumata görə, ora siyasi əhvalı gərginləşmişdir. Dəvairi-siyasiyyədə [siyasi dairələrdə] danışılır ki, məsələ kral Qustavın taxtından əl çəkməsi ilə həll ediləcəkdir. İşbu günlərdə kral taxtından əl çəkəcək də cümhuriyyət elan ediləcəkdir.

* Libavaya dörd zirehli kreyser [sürətli hərb gəmisi], bir mina tutan gəmi və altı müxribdən [destroyerdən] ibarət bir ingilis donanması gəlmişdir. Ehtimal üzrə, vaporlarda qoşun vardır. Bu qoşunlar da bolşeviklərlə mübarizə etməkdən ötrü şimala tərəf gedəcəkdir.

* Qəzetələrin məlumatına görə, Hindistan muxtariyyəti-məşrutiyyəsi [konstitusiyalı muxtariyyəti] məsələsi ən yaxın zamanda həll ediləcəkdir. Bunu da əlavə etməlidir ki, Hindistanda bundan ötrü çoxdan bəri zəminə hazırlanmışdır. 18-85-ci sənədən sonra Hindistan, Milli Konqre iniqad [təşkil] etməyə başlamışdı. İşbu konqre rəsmi bir dairə ədd [hesab] edilmədiyinə baxmayaraq, böyük əhəmiyyəti haiz olmuşdur [daşımışdır]. Zira burası, gələcək muxtar Hindistanın idarəsində fəaliyyətdə bulunmaq üçün məlumatlı üzvlər hazırlayır. Böyləliklə, təşkil ediləcək İngiltərə müstəmləkatında [müstəmləkələrində] ehtimal edilən narazılıq bərtərəf edilmiş [aradan qaldırılmış] olacaqdır. İngiltərənin federasyon əsası üzərində təşkil edilməsi məsələsi sabiqdən [qabaqcadan] belə nəşət etmiş [meydana atılmış] idi. Böylə ki, hər muxtariyyətli ölkə öz mədəni təfəvvüqünə [inkişafına] çalışacaqdır. Ola bilsin ki, federasyon məqsədi qövldən feilə [sözdən işə] belə gəlsin və bütün İngiltərə müstəmləkatı muxtariyyətini alsın. Bundan sonra İngiltərə dövləti qüvvəsi artacağı təbiidir. Həqiqətən böylə olsa, İngiltərə bütün dünyada xüsusi bir qüvvəyə malik olacaqdır. Zira başqa xırda dövlətlər onun mehvərinə daxil olmağa çalışacaqlardır.

Ukraynada

"O. N." qəzetəsi mühərriri Xerson quberniya komissarı Lutsenko ilə müsahibə əsnasında xəbər almışdır [soruşmuşdur] ki, ukraynalılar federasiya və ya istiqlaliyyət istəyirlər? Lutsenko cavab vermişdir ki, ukraynalılar sağdan və soldan gələn bolşeviklərlə federasiya qura bilməyəcəklərdir. Buna görə də ukraynalılar istiqlaliyyət tərəfdarıdırlar. Sabiq Rusiyanın başqa hissələrinə olacaq münasibat məsələsini Ukrayna milləti özü həll edəcəkdir.

DAĞISTANLILAR CÜMHURİYYƏTİNDƏ

Azərbaycan Hökumətinə nota

Dağıstanlılar Cümhuriyyətinin siyasi nümayəndəsi Əlixan Kantemirov cənabları Azərbaycan Hökuməti Rəisi-Vükəlasına [Baş Nazirinə] nota təqdim etmişdir:

Alicənab Rəisi-Vükəla! Mənim hökumətimin Baş vəzirinin tapşırması ilə sizə məlum edirəm ki, işbu il 15 kanuni-əvvəlindən [dekabrından] etibarən Şimali Qafqaziya Cümhuriyyəti Müttəfiq Şurası (Parlaman) fəaliyyətə başlayıb, Çermoyev Kabinəsi istefasını qəbul etdikdən sonra, Müttəfiq Şura üzvü və sabiq Daxiliyyə naziri cənab Kotsevdən yeni müştərək kabinə təşkili rica etmişdi. Kabinə işbu zəvatdan [şəxslərdən] mürəkkəb [ibarət] olub, Müttəfiq Şura tərəfindən təsdiq edilmişdir:

Rəisi-vükəla (portfelsiz) P. Kotsev; Hərbiyyə naziri miralay [polkovnik] knyaz Tarkovski; Xariciyyə naziri Heydər Bammatov; Daxiliyyə naziri Rəşid xan Qaplanov, Maliyyə Cabaqiyev, Ticarət və Sənaye və Ərzaq Mallaçıxan, Türüq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] İbrahim Heydərov, Maarif Şahsüvarov, Ziraət naziri Butayev.

Ədliyyə, Məsai [Əmək] naziri, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] və Dövlət Müfəttişi yerləri Tersk nahiyə kəndçiləri və kazaklarına verilmişdir. Fəqət bunlar bu vaxtadək gəlməmişlər. Bolşeviklərlə mübarizədən naşi [ötrü] əhvali-fövqəladəyə məbni [fövqəladə vəziyyətə görə] Şimali Qafqaziya Millətləri Cümhuriyyəti Parlamanı kanuni-saninin [yanvarın] 20-ədək fəaliyyətini saxlayıb, öz hökumətinə ixtiyari-tam [tam səlahiyyət] vermişdir.

Fövqdə məzbur [yuxarıda adı keçən] hökumətim namindən sizə məlum etməklə inanıram ki, siz və hökumətiniz tərəfindən, təşkil edilmiş Kabinə hüsn-təvəccöh və müvafiqət [həmrəylik] görəcəkdir. Zira, Azərbaycan və Şimali Qafqaziya qardaş millətləri miyanındakı [arasındakı] əlaqələr qeyri-mütəzəlzil bir ənənat [sarsılmaz bir ənənə] şəkli almışlar.

* Azərbaycan Cümhuriyyəti nəzdindəki Dağıstanlılar Cümhuriyyəti siyasi nümayəndəsi Əlixan Kantemirov Şimali Qafqaziya səfərindən övdət etmişdir [qayıtmışdır].

* Dağıstanlılar Cümhuriyyəti Hökuməti Müttəfiq Şura (Parlaman) tərəfindən qəbul olunmuş səfərbərlik elan etmişdir. Əvvəlcə 19-25 yaşınadək cavanlar könüllü olaraq orduya qəbul ediləcəklər, böyləliklə kafi dərəcədə qoşun çıxmaz isə mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə [hərbi xidmət] qanunu mövcibincə [əsasında] həman 19-25 yaşınadək cavanlar əsgərliyə alınacaqlar. Əsgərliyə alınacaq cavanlar ərkani-hərbə [qərargaha] yazıldıqları gündən etibarən 300 rublə maaş alacaqlar. Müharibədə iştirak etdikləri gündən 500 rublə maaş alacaqlar. Müharibədə şəhid olan əsgərlərin külfətləri hökumət tərəfindən təmin ediləcəklər.

* Kanuni-əvvvəlin [dekabrın] 18-də Bakıda Müttəfiqlər komandası heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti], başda ingilis miralayı Roulendson olmaq üzrə Teymurxanşuraya azim olmuşdur [yola düşmüşdür]. Dərbənd və Petrovskda heyəti təntənəli surətdə istiqbal etmişlər [qarşılamışlar]. İstiqbalda müsəlman ruhaniləri nümayəndələri, rus və yəhudi milli komitələri nümayəndələri iştirak etmişlərdir. Teymurxanşurada heyəti təntənəli surətdə istiqbal etmişlər. Aldığımız məlumata görə, heyət məhəlli [yerli] əhvalı ziyadəsincə kafi və şafi tapdığından [kafi və qənaətbəxş gördüyündən], Dağıstanlılar Hökuməti ilə əlbir çalışacaqdır.

* Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 24-də, Quba qəza qaimməqamı [qəza rəisi] əmri mövcibincə [əmrinə əsasən] Müşkür dairəsi müfəttişi, müsəlləh [silahlı] nəfərlərlə Yalama mövqifinə [stansiyasına] gəlib mövqif komandanına təcili surətdə oradan çıxmağı təklif etmişdir. Əkssurətdə silah zoru ilə iş görəcəyini qeyd etmişdir. Dağıstanlılar Cümhuriyyəti mövqif komendantı Yalamadan getməyə məcbur olmuşdur. Dağıstanlılar Cümhuriyyəti Hökuməti öz siyasi nümayəndəsi Əlixan Kantemirov vasitəsilə Azərbaycan Xariciyyə Nəzarəti ilə işbu ixtilafı təhqiq etmək tapşırılmışdır.

Dağıstan Hökuməti ilə kazaklar arasında müahidənamə [müqavilə]

1918-ci il dekabrın 10-da Dağıstanlılar Hökuməti nümayəndəsi [Əbdül]məcid Çermoyev və P. Kotsev ilə Tersk Kazak və Kəndli Hökuməti nümayəndələri Sapranov və Gireyev arasında bu aşağıdakı maddələrdən ibarət bir müahidənamə əqd edilmişdir [bağlanmışdır]:

1 - Tersk əyalətinin kazak və kəndliləri Dağıstan əhalisi ilə siyasi, iqtisadi və hökumət təşkilatı mənafeyinin ümumi olduğunu etiraf edib, hüquqda müsavi [bərabər] üzv sifəti ilə bu millətlər ittifaqına daxil olurlar və mütənasib əsasla məzkur [adı çəkilən] İttifaq Cümhuriyyətinin hökumət və camaat idarələrində iştirak edirlər.

2 - Bu İttifaqa məxsus olan torpağın çox hissəsinin bolşeviklər tərəfindən zəbt edildiyini və bolşevik hərcmərcliyi sayəsində əhalinin müflis bir hala düşməsini nəzərə alıb, müahidə əqd edən tərəflər bolşeviklərlə mübarizə və asayiş bərpası üçün öz qüvvələrini cəm etməklə birləşdirməlidirlər. Hər iki tərəf ixtiyarında olan texnika və sair, hərbiyyə idarəsinə verilməlidir.

3 - Bolşevik hökuməti əlindən alınan torpaqlar camaatın etibarını qazanmış hökumət ixtiyarına keçir.

4 - Hər iki tərəfin bütün müsəlləh [silahlı] qüvvələrinin baş komandan[lığ]ı bolşeviklər əleyhinə əməliyyatda bulunan müddətə qədər Müttəfiq dövlət nümayəndəsi ixtiyarına verilir.

5 - Hər iki tərəfin əsgəri qüvvəsi könüllülərdən olduğu kimi istehzari-əsgəriyyə [hərbi çağırış] vasitəsi ilə mütənasib bir surətdə cəm edilməlidir.

6 - Komanda heyətinin təyini və müttəhid qüvvələrin daxili təşkilatı, ittifaqın Hərbiyyə nazirinə məxsusdur.

Qeyd: Kazak və kəndli əsgəri dəstələrində bu ixtiyar kazak və kəndli idarəsi ixtiyarında qalır.

7 - Hər iki tərəfin ümdə məqsədi hər iki millət arasında möhkəm sülh bərpasından ibarətdir. Buna binaən [əsasən], bolşeviklərlə mübarizə qurtardıqdan sonra müştərək hökumət ədalətli bir surətdə dərhal torpaq məsələsinin həllinə şüru etməlidir [başlamalıdır].

8 - Hərgah, dağıstanlılar ilə kazaklar torpaq məsələsini özləri həll edə bilməzlərsə, bu məsələnin həlli Müttəfiq dövlət nümayəndələrindən ibarət hakəm [münsiflər] komissiyasına həvalə olunmalıdır.

9 - Müştərək hökumət, əhali arasında həmişə müsadiməyə [toqquşmaya] bais olan yağma [talan] və qarət əleyhinə ciddi tədbirlər ittixaz etməlidir [tədbirlər həyata keçirməlidir].

10 - Bu müahidənamə hər iki tərəfin imzasından və Müttəfiq dövlət nümayəndələrinin təsvibindən [təsdiqindən] sonra icraya qoyulmalıdır.

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 2 yanvar (Cümə axşamı günü) tarixli 77-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

BAKI NEFT TİCARƏTİ VƏ ONUN MÜXTƏSƏRCƏ TARİXİ
VII

Təəccüb burasıdır ki, Peterburqda Məclisi-Vüzəra [Nazirlər Kabineti] əl quyuçuluğuna əsla zidd getməyib, bu məsələni nizama salmaq üçün sabiq Qafqaz canişininə müraciət etmişdir ki, bu barədə Qafqazda layihə tərtib veriləndən sonra, təsdiq olunmaq üçün Məclisi-Vüzəraya və Dövlət Dumuna təqdim olunsun.

Məclisi-Vüzəradan əlavə, əl quyuçularının sair tərəfdarları da az deyildi; əzancümlə [o cümlədən] canişin dəftərxanası ilə Bakı Mühəndis (Texnik) Cəmiyyəti quyuların torpaqla basdırılmasına razı olmayıb, yeni qanunlar tərtibi ilə bunlardan istifadələnmək və idarə etmək qərarına gəlmişdir. Hətta, Mühəndis Cəmiyyəti rumın qanunlarına oxşar bir layihə də sonralardan yapmışdır. Bu layihə mövcibincə [layihəyə əsasən], quyular basdırılmayıb, neftləri mütləq çəkilsin, lakin quyuların başında öylə "ağızlıqlar" qurulsun ki, içəri adam daxil ola bilməsin.

Quyuçuları bundan daha artıq məsrur edən [sevindirən] yenə bir fəqərə [məsələ] vardır ki, o da elmülərz üləmasından [geologiya alimlərindən] məşhur professor Qolubyatnikov cənabının quyuçuluq barəsində rəy və təsəvvürüdür. Sabiq Bakı qubernatoru təhtisədarəti ilə [sədrliyi altında] vaqe olmuş bir məclisdə Qolubyatnikov demişdir:

"Əl quyularından neft hasil etməklə nə neft zəxirələri [ehtiyatları] tükənib qurtarar, nə yerlər qiymətdən düşər, nə də gələcəkdə dərin buruqlarla buralarda iş görməyə mane olar. Bu barədə heç bir söz ola bilməz. Çünki dərin buruqçular yuxarı təbəqələrdəki neft axıntılarından nəfbərdar olmayıb [istifadə etməyib], oradaca qoyub keçirlər. Əl quyuçuluğunun həm xəzinə varidatı üçün xeyri vardır, həm də böyük sərmayəyə malik olmayan əhlikəsəbənin [zəhmətkeşlərin] kəsbkarlığına [işləyib pul qazanmasına] faydası vardır. Əlavə, əl quyuçuluğunun böyük bir mənfəəti də budur ki, elmülərz məsələlərinə köməkçidir. Böylə ki, neft asarı [əlaməti] olmayan yerlərdə quyu qazmaqla neftin varlığı ya yoxluğu bilinib, Abşeron torpaqlarının əhvali-jeolojiyası öyrənilər."

İştə, nə Qolubyatnikov kimi əhli-elmin sözləri, nə də Heyəti-Vüzəranın təsəvvürü bizim Bakı "dağ" [mədən] və "torpaq" idarələrini təskin edə bildi. Əl quyuçularına da ən ağır zərbə həmin idarələrdən dəymişdir. Yuxarıda zikr olunan səkkiz maddəli qanun layihəsi bu idarələrdə tərtib verilib, canişin əli ilə də təsdiq olunmuşdur. Lakin bir il çəkmədi ki, bu qanunun böyük nöqsanları və xətaları aralığa çıxdı. Odur ki, təbdili [dəyişdirilməsi] üçün Mühəndis Cəmiyyətinə həvalə olundu. Mühəndislərin də tərtibatı fayda vermədi. Yenə təbdilata ehtiyac göründü. Ta bu günə qədər həmin "qanun" yüz cürə təbədüllata [dəyişikliyə] uğramışdır; amma, istənilən nəticəni hasil edəmməmişdir. Zira böylə qanunlar, təbiətin və insaniyyətin bir sinfinə müxalifət göstərməyi üçün, heç vaxt qabili-icra olammayacaqlar.

Bakı Dağ [Dağ-Mədən] İdarəsinin rəisi Jak, – ki həman 8 maddənin tərtibçisi bu cənab olmuşdur – canişinə yazdığı bir məktubda böylə deyir:

"Xəzinə yerlərindəki əl quyuları neft işlərinə ziddiyyət göstərən bir şeydir. Çünki, bunlardan xəzinə çox az mədaxil hasil edir. Hərgah, bu yerlər dağ qanunlarına mütabiq [uyğun] dərin buruqlar üçün icarəyə verilərsə, xəzinə mədaxili hədsiz artar. Bu ədalətdən kənardır ki, buruqçular böyük pullar sərf edib az mədaxil götürsünlər. Amma, əl quyuçuları bərəks [əksinə] az məsariflə böyük mədaxillərə malik olurlar. Əl quyuçuluğu əmələlər [fəhlələr] üçün ən qorxulu işdir. Bu quyulara sərf olunmuş pullar çoxdan götürülmüşdür. Ona görə torpaqlanıb geri alınarsa, sahiblərinə bir ziyan verməz."

Fars demişkən: "Fəziləti-axund məlum şüd!"

Jak cənabının bir bu qədər cidd-cəhdi ondan ötrü imiş ki, bir çox füqəra və əhli-kəsəbənin dolanacağı üçün ruzi yolu və çörək ağacı mənzələsində [yerində] bulunan bu neft quyuları zorən əllərindən alınıb "millət qəmi çəkməkdən çöpə dönmüş" sərmayədarlara və Nobel kimi əjdahalara verilsin!

Bu da bizim köhnə hakimlərin əhli-kəsəbə ilə adilanə rəftarı!

Heç bir məmləkətdə, hətta vəhşi və bədəvilərin böylə bir qanunları yoxdur ki, əhli-kəsəbənin maaş [dolanacaq] yolunu bağlayıb, varlıların daha da artıq varlı olmağına hökumət tərəfindən kömək və müsaidə göstərilsin.

Hərgah, xəzinənin mənfəəti mülahizə olunursa [nəzərə alınırsa], heç olmasa əl quyularından az da olsa (amma az da deyil; bu barədə ayrıca bəhs olunacaq) bir qədər xəzinəyə varidat daxil olar. Bəs, nə səbəbə Nobellər əli ilə alınmış min desyatinlərcə ağzı günə qalmış neft yerləri jakların nəzəri-diqqətini cəlb etməyir? Ay ötür, il dolanır; amma bu yerlərə bir külüng də dəyməyir. Aya [görəsən], bu boş yerlərdən xəzinə üçün nə hasil olur? Bu yerləri əjdahaların çəngalində [caynağında] boş qoymaqdansa, yaxşısı bu deyilmi asudə və başına qalmış yerləri çalışqan quyuçularımız dəlik-deşik edib neft hasil etsinlər? Ta ki, həm özləri dolansın, həm də xəzinə, mədaxilindən məhrum qalmasın. İştə, jaklar böylə nöqtələri görmək istəməyib, əhəmiyyət verməmişlər.

Şimdi bir qədər də canişin təsdiq etdiyi qanunlardan bəhs edək. Əvvəl-bilaəvvəl [hər şeydən əvvəl], heç yerdə təzə quyu qazılmağa izin verilməyir. Fərz edəlim ki, hazır quyuların hamısını torpaqlayıb sahiblərinin ixtiyarından aldılar və bu yerlər də böyük sərvətdarlara qismət oldu. Bu tədbirlərlə əl quyuçuluğunun yenidən zühur etməsinə sədd yapılmayır [maneə yaradılmır]. Çünki əkinçilərin əkin əsnasında təsadüfən dəfinəyə rast gəldiyi kimi, bir çox boş yerlər vardır ki, bizim çalışqan kəsbkarlarımız oraları arayıb, axtarıb axırda neft əlamətlərinə rast gəlirlər. Bu təzə yerlərdə tapılmış neftdən, tapanı istifadə edib quyu qazarsa, bu şəxs günahkarmı sayılacaq? Yaxud, xəzinəyə təzə mədaxil yolu açan böylə əşxasa [şəxslərə] mərhəmət və nəvaziş göstərmək lazım və vacib deyilmi? Quyuçunun yeri əlindən alınarsa, sabah sair bir yerdə quyu qazacaq, bu da əlindən çıxarsa, yenə yeni bir yer tapıb orada quyu qazacaqdır.

Xülasə, yasaq və qadağan ilə yox, ancaq müsaidələrlə böylə şəxsləri qarşılamaq lazımdır. Ələlxüsus, Abşeronda yaşayan dəhat [kənd] əhlinə artıcaq [daha artıq] diqqət gərək olsun. Çünki, bunların əllərində olan torpaqların ən çoxu şurəzar [şoran] ("Abşoran" kəlməsi bunu gözəlcə ifadə edir) və qüvveyi-inbatiyyəsi [bitki bitirmə qabiliyyəti] zəif olduğundan, ziraətdən lazım olan qədəri fayda götürməyib, bir çox sənələr Quba mahalından gətirilən azuqəyə möhtacdırlar. Öz yerlərindən bir illik yenəcəyi hasil edəmməyən kənd əhli, sair bir sənət tapıb, onun vasitəsi ilə əmri-maaşını [dolanışığını] təmin etməyə məcbur olur. Sənət axtaran kəndli, yəqin ki, öylə bir sənət axtarıb tapacaqdır ki, o sənət öz evindən çox uzaq bir yerdə olmasın; ta ki, axşamları evinə qayıda bilsin.

İştə dəhat əhli [kəndlilər] Abşoranı gəzib dolaşarkən, neft və qır yerlərinə bələd olub, evinin yaxınlığındakı yerlərdə quyuçuluq işlərinə mübaşir olur [girişir]. Torpağının ziraətindən [əkinindən] doymayan kəndli, həmin torpağın mədəniyyatından [mədənlərindən, yeraltı qaynaqlarından] doymaq istəyir, cinayət dalınca getməyib halal kəsbkarlıq edir. Aya [əcəba], bu təbii bir hal deyilmi?

Xəzinə mədaxilinə gəldikdə; varsın xəzinə də öz mədaxilini tələb etsin. Buna heç bir kəndli mümaniət göstərməmişdir. Yoxsa, bu neft quyuları kəndlilərdən alınarsa, onlar yəqin ki, oğru və quldurluq dalınca gedib camaat asayişinə xələl qatacaqlar.

Doğrudur, kəndlilərdən əlavə quyuçuluq işlərində şəhərlilərdən də az deyil. Lakin bu şəhərlilər də kəndlilərin dəlaləti ilə aralığa pul qoyub, kəndlilərlə müştərəkən [şərik] iş görməkdədirlər. Bundan əlavə, xəzinə mənfəətini mülahizə etmiş sabiq hakimlər heç bu nöqtəyə diqqət yetirməmişlər ki, nə qədər xali [boş] yerlər vardır ki, susuz və şurəzar [şoran] olduğundan əkinə, biçinə yaramayıb, illərcə başlı-başına qalır və xəzinəyə də buradan bir qara qəpik mədaxil hasil olmayır. Bu yerlər Hacıqabul mövqeyindən başlayaraq Kür qırağına qədər (Xan qışlağı, Qırx çıraq, Qırlı qışlaq və sairləri) və o biri tərəfdən də Haramı dağından Bakı ətrafına qədər əqəllən [ən azı] yarım milyon desyatin boşluqlardır ki, bir çox nöqtələrində qır qatları və neft əlamətləri aşkardır. Bu yerlərin başlı-başına qalmağından xəzinəyə nə hasil olur? Yaxud, biçarə kəndli aclığın qabağını almaq üçün bu yerlərdə külüng çalıb, neft və qır çıxardarsa nə günah etmiş olar?

Fars deyər ki:

"Ab dər kuzeyima təşnə ləban mi gərdanəm."

Filhəqiqə [doğrudan da], camaat ağır və məşəqqətlə dolandığı halda, hədsiz dövlət və sərvət torpaqlar altında yatıb qalmaqdadır. Bumu ədalət?!

Keçək qanunun ikinci maddəsinə ki, o da: "Köhnə quyulardan neft çəkməyə mane olub, az bir müddətdə bu quyular sahiblərinin xərcinə torpaqla doldurulsun"dan ibarətdir.

Siz tanrı, bir baxınız ki, sabiq hökumət nə qədər başını itirmişdir ki, südlü inəyinin başına bıçaq çəkir. Neft qıtlığından (azlığından) Rusiya fabrika və zavodları dayandırıldığı bir zamanda – ki hətta Zaqafqaz dəmiryolu amerikalı "Pirson"dan 50 min put neft Meksika vilayətindən gətirməyə məcbur olduğu halda – 40-50 milyon putluq məhsulatı olan quyuların basdırılmasına fərman verilir! Vətənin sərvəti böyləcə torpaqlansın, fabrikalar da işləməsin. Bu mədəniyyət asarımıdır [əlamətidirmi]?

Fərhad Ağazadə

NƏZARƏTLƏRDƏ

* Daxiliyyə Nəzarətində Erməni Milli Şurası cənbindəki [nəzdindəki] Qaçqınlar Komitəsi tərəfindən alınan bir sənəddən anlaşılır ki, kanuni-saninin [yanvarın] 3-ünədək vətənlərinə getmək istəyən erməni qaçqınlarını [aparmaq üçün] Yevlax istasyonunadək 180 adam üçün 6 və Ağstafaya gedəcək 60 adam üçün 2 vaqon veriləcəkmiş. Buna binaən [əsasən] Erməni Milli Şurası Daxiliyyə Nəzarətindən işbu 240 kişinin [nəfərin] məzkur mövqiflərə [adı çəkilən stansiyalara] getməsi üzrə onlara mühafizə verməklə, həman mövqiflərdəki idareyi-zəbtiyyələrə [asayiş idarələrinə] bu qaçqınlara hər bir barədə müavinət [köməklik] edilməsi haqqında binagüzarlıqda [sərəncamda] bulunmasını rica edir. Bu münasibətlə Daxiliyyə Nəzarətindən Azərbaycan Dəmiryolları müdiriyyətinə məzkur qaçqınları[n] məzkur istasyonlara getməsinə mühafizə verilməsi və yerlərinə gedənədək heç bir kimsə tərəfindən bunlara mümaniət [maneçilik] göstər-[il]məməsi üçün binagüzarlıqda bulundu.

* Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] tərəfindən Nəzarətin dəftərxanası kargüzarı Teymur bəy Vəkilov Qazax qəzasında qaçqınlar işlərini təftiş etmək və oralarda olan qaçqınların nə dərəcədə ehtiyacı olduğunu da təhqiq etmək üzrə ezam edilmişdir.

* Daxiliyyə Nəzarətinə Bələdiyyə İdarəsindən telefon şirkətinin Nasoslu mövqifi [stansiyası] ilə şəhər idarəsi arasında telefon xətti çəkmək istəmədiyinə şikayət edərək deyir ki: "Nasoslu mövqifinin Bakı ilə telefon müxabirə[si] [əlaqəsi] olmadığı [olmaması] şəhərin aşağı hissəsi üçün pək mühlikdir [çox təhlükəlidir]. Ola bilər ki, müxabirə olmaması üzündən oradan suyun buraxılması idarə edilməsin, şəhərin aşağı hissəsini su basmış olsun.

Bu nöqteyi-nəzərdən Bakının Nasoslu mövqifi ilə irtibatı [rabitəsi] olması ən vacib və acil [təcili] bir əməllərdən olduğu halda, "Bierinq" telefon şirkəti cürbəcür bəhanələrlə bu işi icra etmədiyinə binaən [görə], hökumət tərəfindən ona bu barədə əmr edilməsini təmənna edir. Buna binaən, Daxiliyyə Nəzarəti, Bələdiyyə İdarəsinin acil [təcili] bir surətdə tələbinə əməl edilməsi xüsusunda telefon şirkətinə fərman verilmişdir.

* Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] tərəfindən Qarabağ mahalına, Ümuri-Xeyriyyə işləri müdirinə Zəngəzur qəzası namından [adından] verilmiş ərzihala [ərizəyə] görə əmr edilmişdir ki, oradakı qaçqınların dərəceyiehtiyacını təxfif etmək [ehtiyac dərəcəsini yüngülləşdirmək] üçün binagüzarlıqda bulunsun [təşəbbüs göstərsin]. Parlaman üzvü Cavad bəy Məlik-Yeqanov tərəfindən Parlaman sədri namına verilmiş müxtirəsi [xatırlatma qeydi] məzmunu ilə bərabər yenə işbu müdirə yazılmışdır ki, qaçqınlara müavinət [yardım] üçün bilatəvəqqüf [dərhal] binagüzarlıqda bulunsun.

BƏLƏDİYYƏ MƏCLİSİNDƏ

Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 30-da Bələdiyyə Məclisinin adi iclası iniqad etmişdir [baş tutmuşdur].

Bələdiyyə rəisi İlyuşkin, Müvəqqəti Hökumət qanunu mövcibincə [qanununa əsasən] bələdiyyə əzasının [üzvlərinin] vaxtı qurtardığını elam edərək [bildirərək], bunun buraxılmalımı və yaxud sabiq qayda üzrə, dörd sənə fəaliyyətdə buluna biləcəyini qəbul etmək barəsində verilmiş Bələdiyyə İdarəsi istizahını [sorğusunu] oxuyur. Bələdiyyə İdarəsi bunu hüquqşünaslardan mürəkkəb [ibarət] bir komisyona verməyi təklif edir.

Perçixin Məclisə məlumat verir ki, bu barədə Daxiliyyə naziri müavini ilə müsahibədə bulunmuşdur. Müavin cənabları demişdir ki, Gəncə qubernatoru və Bələdiyyə Məclisi bu barədə çoxdan istizah vermişlərdir. Fəqət, Nəzarətdə [Nazirlikdə] bir layihə hazırlanmışdır ki, şimdiki Bələdiyyə Məclisi əzasını bir il də təsdiq etsin. İşbu qanuna görə, bütün Azərbaycan bələdiyyə məclisləri böylə etməlidirlər.

Bu barədə heç kəs söz söyləmək istəmədiyindən sonra səsə qoyulur və qət edilir məsələ Bələdiyyə Məclisi hüquq şöbəsinə verilsin. İşbu şöbə, bütün hüquqşünaslarla bərabər məsələni həll edib, Bələdiyyə Məclisinə pişnihad [təqdim] edəcəkdir.

Yeni müsri xəstəxana [yoluxucu xəstəliklər xəstəxanası] açmaq barəsində doktor Şərifov cənabları məruzə oxuyur. Məclis qət edir ki, Hökumətə müraciətən 2.200.000 borc pul istənilsin ki, xəstəxana təmiri [tikilməsi] mümkün olsun.

Mənzil komisyonu barəsində Bələdiyyə rəisi İlyuşkin məlumat verir. Məclis qət edir ki, işbu məsələni də İntixab [seçki] komisyonuna mühəvvəl edib [tapşırıb], Maliyyə komisyonu ilə bərabər həll etmək tapşırılsın.

Qənd və çay təqsimi [paylanılması] barəsində Smirnov məlumat verir. Qənd və çay təqsimi şəhər tərəfindən Mərkəzi Ev Komitəsinə mühəvvəl edilmişdi [tapşırılmışdı]. Böyləliklə, Mərkəzi Ev Komitəsinə 156.000 rubləlik mal ilə iki faiz də malın çıxması üçün verilmişdi. Məruzədən böylə məlum olur ki, qənd və çay, ümumən girvənkəsi 91 qəpiyə şəhərə tamam olmuşdur. Özləri isə bu ərzağı payladıqda 17 yarım qəpik xərclə tamam olur. Bir çox əza [üzv] göstərmişdir ki, xalq miyanında [arasında] bu ərzağı təqsim etdikdə, qiyməti müəyyənədən ziyadə [təyin edilmiş qiymətdən artıq] satılmışdır. Leontiyeviç deyir ki, müqəssirlər tapılmışdır, onlara cəza veriləcəkdir.

Yetimlər üçün maaş artırılması barəsində Şərifov məruzə oxuyur. Məclis qət edir ki, darüleytamdakı [yetimxanadakı] yetimlər üçün kafi [yetəri] qədərdə pul buraxılsın.

DEMOKRATLAR MÜŞAVİRƏSİNDƏ

Dekabrın 30-da "Fəhlə klubu" binasında demokratlar müşavirəsinin iclası olmuşdur. İclasda 23 nəfər üzv iştirak etmişdir.

Müşavirə sədri Yevanqulov tətil münasibəti ilə iqdamatı [təşəbbüsləri] və general Tomson ilə müzakiratda bulunması haqqında bəyanat vermişdir. Sonra Beynəlfirəq [partiyalar arası] komisyonu məsələsi müzakirə edilir. Bu barədə firqələrin qətnaməsi oxunur. Bu qətnamələr oxunduqca müşavirə sədri firqələr tərəfindən verilən təshihləri [düzəlişləri] qeyd edir. Firqələrin ixtilafirəyi [fikir ayrılığı] "vahid Rusiya məsələsi" haqqında söylənən söz olmuşdur. Azərbaycan-türk firqələri bu sözü qəbul etmədiklərinə görə saziş hüsula gəlməmişdir [əldə olunmamışdır]. Bir qədər mübadileyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən] sonra qətnamələrin dübarə [yenidən] firqə komitələri tərəfindən müzakirə edilməsi təklifi qəbul olunur.

Sonra "Daşnaksutyun" firqəsinin mürəvvici-əfkarı olan [fikirlərini yayan] "Vper-yod" qəzetəsində və bir para başqa qəzetələrdə qaragüruhlara məxsus qətl-qarətə dəvət edici və demokratiyanın [xalqın] birləşməsinə mane olan məqalələr haqqında müzakirat başlanmışdır. Bu barədə "Azərbaycan" qəzetəsi müdiri Şəfi bəy Rüstəmbəyli ilə "İskra" qəzetəsi müdiri Roxlin arasında mübahisə çıxmışdır. Demokratlar müşavirəsi yuxarıda söylənən ruhda məqalələr dərc edən mətbuat əleyhinə protesto etmək nöqteyi-nəzərini qəbul edir. Bu münasibətlə Delitsın tərəfindən təklif edilən aşağıdakı qətnamə qəbul olunur:

"Milli məsələdə «Vperyod» qəzetəsinin məqalələri haqqındakı bəyanatı dinləyərək, demokratlar müşavirəsi, bu və bu kimi çıxışları müfəssəl surətdə müzakirə və tənqiddən vaz keçərək təkidlə xahiş edir ki, gələcəkdə milli məsələləri qəzetələrdə müzakirə və təhlil etdikdə, ehtirasati-millini [milli ehtirasları] alışdıran və demokratiyanın birgə işləyərək Zaqafqaziyada siyasi-milli etilaf [uzlaşma] hüsulu üçün ümumi proqram əmələ gətirilməsinə mane olan ədavət və təcavüzkaranə çıxışların önü alınsın və bu ruhda yazılar yazılmasın."

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan İctimaiyyuni-inqilabiyyun [Sosialist-inqilabçılar] firqəsinin iclası

* Cümə günü kanuni-saninin [yanvarın] 3-də, saat 4 tamamda Persidski küçədə 93 nömrəli evdə İctimaiyyuni-inqilabiyyun firqəsinin bürosunda firqənin ümumi iclası vaqe olacaqdır [baş tutacaqdır].

* Bələdiyyə İdarəsi, Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətən rica etmişdir, dairə müfəttişlikləri (polis) məxaricatını [xərclərini] şəhər üzərindən götürmək barəsində lazımi binagüzarlıqda bulunulsun [addımlar atılsın]. Zira, dairə müfəttişlikləri üçün ev tutmaq və təmir etmək işləri şəhər kassası üçün ağırdır.

* Maliyyə Nəzarəti dəftərxanası müdiri Voyeykovun dövləti xidmətdə olanlara maaş vermək barəsindəki məruzəsinə məbni [əsasən] Hökumət qət etmişdir ki, günü-gündən artan bahalığı nəzərə alaraq bütün dövlət xidmətində olanlara bərvəchi-ati [aşağıdakı şəkildə] maaş verilsin: 600 rubləyədək olanlara 1 ayın məvacibini, 600-dən 2100-ədək alanlara ¾ hissəsini, 2100-dən artıq alanlara yarım ayın məvacibi verilsin.

Vaporlar vürudu [Gəmilərin gəlişi]

* Kanuni-əvvəlin [yanvarın] 30-da Ənzəlidən "Oryol" nam vapor varid olub [gəlib], 418 nəfər sərnişin gətirmişdir.

* Həman gün Ənzəlidən "Kette" nam vapor 30 sərnişin ilə Bakıya varid olmuşdur.

Mal gətirilməsi

* Kanuni-əvvəlin [yanvarın] 30-unda Ənzəlidən gəlmiş "Oryol" vaporunda 116 cəbə [yeşik] portağal, "Kette" vaporunda 8 min cəbə səbzə [tərəvəz] gətirilmişdir.

* Ərzaq Nəzarətinin statistika məlumatına görə, kanuni-əvvəlin 30-u üçün Bakıya 3 min 21 put buğda, 1060 put un gətirilmişdir.

Hadisat

* Kanuni-əvvəlin [yanvarın] 29-da, gündüz saat iki radələrində, gömrükxana mülkündə, mətbəxdəki ehtiyatsızlıqdan naşi [ehtiyatsızlıq səbəbindən] yanğın əmələ gəlmişdir. Yanğın vaxtında söndürülmüşsə də, evin bir tərəfi yanmışdır.

* Kanuni-əvvəlin 18-də İçərişəhərdə, Minarə soqaqında [küçəsində] Hacı Əbdülbaqi Şabanov öz oğlu Hacıağa ilə keçdiyi vaxt iki nəfər cani onları daşla vurub əllərində olan 138 min 525 rubləni alıb qaçmışlar. Bunların səslərinə çıxan qonşular caniləri tanımışlar. Səhəri polis tədabiri [tədbirləri] sayəsində Bakı mövqifi [stansiyası] jandarmı Məhəmmədhənifə Hacıağa oğlu və Hüseyn Abbas oğlu dərdəst edilmişdir [tutulmuşdur]. Şahidlər bunların cani olduqlarını bildirmişlər. Məhəmmədhənifə 1914-cü sənədə suiqəsd etdiyi üçün təhərri [axtarış] polisində qeyd edilmişdir. Canilər birinci dairə müstəntiqinə verilmişlər. Pullar tapılmamışdır.

Bez

Necə ki məlumdur; Bakıda manufaktur [manufaktura, toxuculuq sənayesi məmulatı] işi, bu halda hamı zəruri şeylərdən ən mühümü və vacibi hesab olunur. Çünki kənardan Bakıya heç bir arşın da manufaktur gəlmədiyi halda, bəzi ərzaq idarələrinin skladlarında sabiqlərdən qalmış manufakturlar da nədənsə əhaliyə paylanmayıb, anbarlarda qalır. Bu səbəbdən də əhali manufaktur cəhətindən çox müşkülata düçar olub, gözünü ancaq Tağıyevin fabrikasından çıxan manufaktur malına dikmişdir.

Tağıyevin manufakturu əldən-ələ keçib alış-verişçilər arasında ehtikara [möhtəkirliyə] səbəb olmamaq üçün və bir də mal Bakıdan və ya ki, Azərbaycandan kənar yerə daşınmamaq üçün Sənaət və Ticarət Nəzarəti [Sənaye və Ticarət Nazirliyi] bu fabrikanı öz kontrolu altına alıbdır ki, fabrikanın bütün mallarını qayda ilə tamam əhaliyə paylasın. Buna görə də qərar verilibdir ki, Bakı şəhəri əhalisinə mövcud ev komitələri vasitəsilə və kəndlərdə də "upolnomo-çenni" [səlahiyyətli] vəkillər vasitəsilə paylansın. Bu qayda ilə bir neçə həftə manufaktur paylandıqdan sonra, anlaşılmış ki, fabrikadan alınan manufakturun əksəri bazardakı alışverişçilərin əllərinə keçib, genə də şiddətli ehtikar başlanmışdır. Bu iş hamıdan artıq Ərzaq Nəzarətinin nəzərini cəlb edib, burada kəndlərə camaat üçün göndərilən bezlərin əksərən bazarda satılmasını Nəzarət kəşf [aşkar] etmişdir.

Həlalikdə ittixaz edilmiş [görülmüş] tədbirlər nəticəsində bir neçə kəndin vəkillərinin bez satması mühəqqəq olunub [təsdiqlənib], müqəssirlər təhti-məsuliyyətə [məsuliyyət altına] çəkilmişlər və bəzən satılan bezlərin tayları zəbt edilmişdir.

Eşitdiyimizə görə, Nəzarət qərar qoymuş ki, fabrikaya zakaz verilən bir neçə partiya bez və köynək-tuman ağı hazırlanandan sonra hasil olan bez və sair malları şəhər əhalisinə də paylasınlar. Bu barədə "Sentrodom" da lazım olan sərəncamda bulunubdur.

AZƏRBAYCANDA

Gəncədən bizə yazırlar

Gəncədə üç il idi ki, qış, kəndindən qışa yaraşır bir əsər göstərməyirdi. Nə quş dimdiyi qarı düşürdü, nə də seli suya qatan yağmuru yağırdı. Bu 1918-ci ilin qışı isə biz gəncəlilərə kəndini göstərməyə başlayır. Noyabrdan bəri həftə başı yağmurları yağmağa başlamış, quş dimdiyi qarı da mövlud günündən bəri əhalini kəndi evlərinə soxub, odun və kömür qayğısına düşməyi məcbur edir.

Yandırılan şeylər isə odun olsun, kömür olsun, hər bir şey kimi, Avropa müharibəsinin bərəkətindən, bazarı çox rəvac olur. Növbə ilə yağan yağmur və quş dimdiyi düşən qar, küçələri keçilməz bir hala qoymuş, bunun nəticəsi olaraq faytonçular birə iki qazanır, çəkməsilənlər isə mayadan yeyir.

Qan qardaşlarımız türklər burada olduqda, şəhərdə və küçələrdə gedişgəliş çox olaraq, şəhər hərbi mövqeyə bənzəyirdi. Lakin bunlar getdikdən sonra tərpəniş və avtomobillərin şəhəri hərəkətə gətirdiyi vaxtlar keçdi. Şəhər sükunət halı göstərir.

Bu yaxınlarda Gəncədə "Müəllimlər İttifaqı" qurularaq işə başlayacaqdır. Bu dərnəyin yaxın məqsədlərindən biri də keçmişlərdə Gəncədə olan cəmiyyətləri diriltməkdir.

Bundan əlavə, ermənilər türk müəllimlərinə böylə bir təklifdə bulunmuşlar ki, erməni və türk müəllimləri bir ittifaq təşkil edərək bir yerdə işləmələri üçün çalışılsın. Məqsəd, erməni və türk xalqını mədəniyyətcə birləşdirib aralarından, şimdi[ki] kimi hökm sürən mənhus düşmənçiliyi qaldırmaqdır.

Qənbər oğlu

Andranik haqqında Camalyan

Ermənistan Hökumətinin Gürcüstandakı siyasi nümayəndəsi Camalyan 1918 sənənin 17 avqustunda 401 nömrəli Azərbaycan Cümhuriyyəti nümayəndəsinə verdiyi əlaqənin [məlumatın] surəti: Avqustun 15-i 1918 sənədə 461 nömrə ilə tərəfinizdən aldığım və hökumətimə irsal etdiyim [göndərdiyim] general Andranikin Azərbaycan hüduduna soxulması münasibətilə öz tərəfimdən məlum edirəm ki, Andranik və onun komandasındakı qoşun qitəatı [hissələri] Ermənistan Hökumətini tanımaq istəmədiyindən sonra erməni korpusuna verilən əmr mövcibincə [əmrə əsasən] erməni qoşunları siyahısından çıxarılmışdır. Böyləliklə, Andranik və onun qoşunları, erməni milli qoşunları və Ermənistan Hökuməti ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Binaənileyh [ona görə], Ermənistan Hökuməti Andranikin xudsəranə [özbaşına] fəaliyyətlərindən dolayı cavabdəhəndə [cavabdeh] olmayacaqdır.

Gürcüstan Hökuməti nəzdindəki
Ermənistan işləri müvəkkili:
Camalyan

Yeni güşad edilmiş [açılmış]
Dardanel lokantası

Hər gün təmiz və ləziz yeməklər hazırdır. Təbaxətdə [aşbazlıqda] fövqəladə ixtisas kəsb eyləmiş [qazanmış] olan aşçımızın təhtinəzarətində [nəzarəti altında] hər dürlü Asiya və Avropa yeməkləri mövcud bulunur. Lokantada piano və skripkaçılar tərəfindən əhviyeyilətifə tərənnümsaz olmaqdadır [lətif havalar çalınmaqdadır]. Qiymətlərin fiatı əhvəndir [aşağıdır, ucuzdur]. Vorontsovski caddədə, Parapet qarşısında. Telefon nömrə 59-40. Müdir: Balabəy Xəlilbəyli.

Kanyak, çaxır butılkaları alıram

Səhmdarlar cəmiyyəti Qummel Qardaşları. Mariinski küçədə nömrə 5-15.

Telefon 3-45

2622 2-1

Doktor
Samuil İzrailoviç
Kopelioviç

Daxili və əsəbi mərəzə mübtəla olanları hər gün axşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. "914" dəvasını [dərmanını] istemal edir [işlədir]. Voronsovski caddədə nömrə 17, ikinci mərtəbə. Telefon 50-82 və 93.

282

Qoldqor-Fradkinin
Diş müalicəxanası

Dərya kənarında Başenni küçədə Ramazanovun 10 nömrəli evində qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi və 4-dən 7-yə kimi.

2607

Həkimlərin xüsusi
gecə və gündüz növbələri

Ünvan: Bolşoy Moskva mehmanxanası, Qoqolevski və Torqovi küçələrin küncündə.

Telefon nömrələri 7-96 və 49-81. Naxoşların evinə gedirlər.

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır.

Səhər saat 9-11-ə kimi

Axşam saat 5-7-yə kimi.

Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Mama M. K. Şerman

Qəbul edir: mamalıq, ovmaq (massaj) və iynə vurmaq işləri. Həmçinin xəstələrə qulluq etmək işində də təcrübəsi vardır.

Ünvanı: Kolyubakinski küçədə Parapetin qabağında Dildarovun 26 nömrəli evində 2-nci mərtəbədə.

Telefon 24-62

Türk təqvimi
Yeni və əski üsul ilə türk təqvimi

Yaxın günlərdə Hökumət mətbəəsi rusca və türkcə yeni və əski üsullar ilə nəfis divar təqvimləri buraxacaqdır. Qiyməti münasib olacaqdır.

Müraciət üçün adres: Birjavaya küçədə Skobelevin evində Hökumət mətbəəsində və ya Parapetdə "Azərbaycan" qəzetəsi mətbəəsində.

b-38 10-1

Müdir və baş mühərrir:
Ceyhun bəy Hacıbəyli

TRANSLİTERASİYA İLƏ BAĞLI QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Bakı neft ticarəti və onun müxtəsərcə tarixi

"Fəziləti-axund məlum şüd!": "Axundun fəziləti məlum oldu!"

"…Haramı dağından...": qəzetdə "Aramı dağından" kimi getmişdir; Hacıqabulla Şamaxı arasında, Udullu kəndi yaxınlığında yer alan dağ nəzərdə tutulur.

"Ab dər kuzeyima təşnə ləban mi gərdanəm.": "Su bizim kuzəmizdədir, özümüz dodağı qurumuş halda gəzirik."

"…ki hətta Zaqafqaz dəmiryolu amerikalı "Pirson"dan 50 min put neft Meksika vilayətindən gətirməyə məcbur olduğu halda...": Söhbət, birtaniyalı neft sənayeçisi Uitman Pirsonun Meksika körfəzindən neft daşıyan "İql Oyl ənd Şippinq Kompani" şirkətindən gedir.

Nəzarətlərdə

"…işbu 240 kişinin...": "240" yerinə qəzetdə səhvən "140" getmişdir.

"Ola bilər ki, müxabirə olmaması üzündən oradan suyun buraxılması idarə edilməsin...": Nasoslu stansiyasında, Şollar suyunu Bakıya ötürmək üçün nasoslar quraşdırılmışdı, stansiyanın adı da buradan gəlirdi.

Bələdiyyə Məclisində

"Müvəqqəti Hökumət": Rusiyada 2 mart – 25 oktyabr (yeni təqvimlə 15 mart – 7 noyabr) 1917-ci il tarixlərində iş başında olan hökumət nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri

"…600-dən 2100-ədək alanlara 3/4 hissəsini, 2100-dən artıq alanlara...": Qəzetdə səhv getmişdir, belə olmalıdır: "…600-dən 1200-ədək alanlara 2/3 hissəsini, 1200-dən artıq alanlara..."

Teleqraf xəbərləri:
Amerika donanmasının artırılması

"Bəhriyyə İşləri katibi...": söhbət Hərbi-Dəniz Donanması nazirindən gedir.

Gürcü-erməni müharibəsi:
Şüləverin alınması

"Azərbaycan Hökuməti nəzdində olan Gürcüstan siyasi nümayəndəsi...": Nikolay İotamoviç Kartsivadze nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən

"…kral Qustavın taxtından əl çəkməsi...": söhbət, 1907-1950-ci illərdə İsveç kralı olan V Qustavdan gedir.

"Libava": Latviyanın cənub-qərbində, indiki Liepaya şəhəri nəzərdə tutulur.

"O. N.": "Odesskiye novosti" qəzeti nəzərdə tutulur.

"…Xerson quberniya komissarı Lutsenko...": qəzetdə "Luçenko" kimi getmişdir; İvan Mitrofanoviç Lutsenko nəzərdə tutulur.

Dağıstanlılar Cümhuriyyətində

"…mütənasib əsasla...", "...mütənasib bir surətdə...": rəsmi və ictimai idarələrin işində iştirak edərkən, eləcə də hərbi çağırış əsnasında əhalinin sayına mütənasib hərəkət etmək prinsipi nəzərdə tutulur.